

Yliopistoille

Pvm
31.10.2003

Dnro
43/500/2003

Asia: Opetusministeriön palaute yliopistojen toiminnasta vuonna 2002

Merkittävä osa opetusministeriön ja yliopistojen välistä ohjausta on vuosittain käytävät tulosneuvottelut, joiden yhteydessä sovitaan tavoitteista, niiden saavuttamiseen tarvittavista voimavaroista ja ministeriö antaa palautteen aiempien tavoitteiden toteutumisesta. Valtionneuvoston keskushallinnon uudistamista koskevien periaatteiden mukaan ja ohjauksen kehittämiseksi opetusministeriö antaa palautteen tänä vuonna toisen kerran myös kirjallisena. Tavoitteena on kehittää kirjallista palautetta siten, että se tulevina vuosina annettaisiin tulosneuvotteluja koskevan ohjeistuksen yhteydessä.

Ministeriön palaute perustuu vuoden 2002 tilinpäätökseen, KOTA - tietokannan tilastotietoihin, Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomuksiin, keväällä 2003 käytyyn tulosneuvotteluun, arvioinneista saatuihin tietoihin sekä muuhun ministeriölle toimitettuun informaatioon.

Kirjallisen palautteen lähtökohtana ovat ne tulokset, joita vastaavat tavoitteet on asetettu tulossopimuksessa vuotta 2002 koskien. Palautteessa otetaan soveltuvin osin huomioon myös hallinnonalan keskeisimmissä strategioissa ja valtakunnallisissa ohjelmissa asetetut tavoitteet. Kirjallinen palaute keskittyy strategiaan kysymyksiin ja se sisältää kaikille yliopistoille annettavan yhteisen palautteen lisäksi yliopistokohtaisen palautteen. Esitettyihin kehittämistoimenpiteisiin palataan seuraavan tulosneuvottelun yhteydessä.

Ylijohtaja

Arvo Jäppinen

Johtaja

Markku Mattila

LIITTEET Opetusministeriön palaute yliopistojen toiminnasta vuonna 2002

TIEDOKSI OPM/Talousyksikkö
OPM/Tiedepolitiikan yksikkö
OPM/Aikuiskoulutusyksikkö
Valtiontalouden tarkastusvirasto

OPETUSMINISTERIÖN PALAUTE YLIOPISTOILLE VUODEN 2002 TOIMINNASTA

YLIOPISTOJEN STRATEGINEN KEHITYSTYÖ

Laadunvarmistuksen kehittäminen ja arviointien tulosten hyödyntäminen

Strategiatyö on edennyt kaikilla yliopistoilla. Ongelmana alkaa olla osastrategioiden suuri määrä ja kokonaisuuden pirstaloituminen. Yliopistokokonaisuuden kannalta on tärkeää huolehtia osastrategioiden linkittymisestä yliopiston kokonaisstrategiaan.

Korkeakoulutuksesta vastaavien ministereiden 19.9.2003 Berliinissä antaman julkilausuman mukaan koulutuksen laatu ja riittävä laadunvarmistus on keskeistä niin kansallisesti kuin Euroopan tasollakin. Ministerit edellyttävät, että vuoteen 2005 mennessä kaikissa prosessiin osallistuvissa maissa on oltava uskottava ja läpinäkyvä korkeakoulutuksen laadunvarmistusjärjestelmä. Laadunvarmistusjärjestelmille luodaan myös yhteiset eurooppalaiset kriteerit ja vertailukelpoiset menettelytavat. Korkeakoulujen autonomian periaatteen mukaisesti päävastuu korkeakoulutuksen laadunvarmistuksesta kuuluu kullekin korkeakoululle itselleen.

Systemaattinen laadunvarmistusjärjestelmä näyttää puuttuvan useista yliopistoista, vaikka laatu on keskeisellä sijalla yliopistojen strategioissa. Korkeakoulujen arviointineuvosto on kartoittanut yliopistojen laadunvarmistusjärjestelmiä. Opetusministeriö pitää tarpeellisena, että kaikilta yliopistoilta saadaan ensi vuoden tulosneuvotteluja varten kokonaiskuvaus yliopistojen laadunvarmistusjärjestelmistä. Opetusministeriö kehottaa yliopistoja jatkamaan kokonaisvaltaisen, kaikki toiminnot kattavan laatutyön ja sen menetelmien kehittämistä.

Yliopistoissa on toteutettu mittavia arviointiprojekteja, joista saatuja kokemuksia voidaan hyödyntää laajasti myös muissa yliopistoissa. Arviointien vaikuttavuutta ja hyödyntämistä koskevat selvitykset ja yliopistojen toimintakertomukset osoittavat kuitenkin, että arviointien tulosten hyödyntämisessä päätöksenteossa on edelleen kehittämisen tarvetta. Arviointiprosessit eivät myöskään kaikissa tapauksissa ole johtaneet systemaattiseen itsearviointiin, mikä olisi arvioinnin hyödyntämisen kannalta toivottavaa. Arviointien tulosten hyödyntämistä tuleekin lisätä osana yliopistojen johtamista ja strategista toiminnan laadun kehitystyötä.

Kansainvälistyminen

Useat yliopistot ovat laatineet vuoden 2002 aikana kansainvälistymisstrategian tai päivittäneet aiemmat strategiansa. Yliopistojen kansainvälisessä toiminnassa on kiinnitetty huomiota erityisesti opiskelijavaihtoon ja vieraskielisen opetuksen kehittämiseen. Tämä on ollut asetettujen kansallisten tavoitteiden mukaista. Määrälliset tavoitteet opiskelijavaihtoon osallistumisesta ovat korkeat, eikä kovin moni yliopisto saavuttanut niitä. Myönteistä on se,

että Suomeen tulevien ulkomaisten opiskelijoiden määrä on kasvanut ja vaihtojen tasapaino on huomattavan hyvä.

Useat meneillään olevat yliopistouudistukset liittyvät kansainvälisen vuorovaikutuksen lisääntymiseen, erityisesti tiivistyvään eurooppalaiseen koulutus- ja tutkimusyhteistyöhön. Opetussuunnitelmien uudistamisen ja tutkijakoulutuksen kehittämisen lähtökohdat ovat entistä selkeämmin sekä kansallisia että kansainvälisiä. Jotta kansainvälistyminen voisi muodostua osaksi yliopistojen kokonaisvaltaista kehittämistä olisi opintoasiain ja kansainvälisten asioiden sisällöllinen integrointi otettava huomioon myös organisaatioiden kehittämisessä.

Suomalaisissa yliopistoissa opiskelevat ulkomaalaiset opiskelijat ovat pääosin tyytyväisiä opetuksen tasoon. Tehtyjen selvitysten mukaan on ilmeistä, että opetusministeriön ja yliopistojen on kuitenkin yhteistyössä lisättävä suomen/ruotsin kielen ulkomaalaisille suunnatun opetuksen määrää.

Opetusministeriö kiinnittää yliopistojen huomiota myös vieraskielisen opetuksen kehittämistarpeisiin. Kansainväliseen rekrytointiin pohjautuvien maisteriohjelmien kehittäminen on tärkeää, jotta yliopistot voivat tasaveroisesti muiden eurooppalaisten korkeakoulujen kanssa osallistua kansainvälisen yhteistyön uusiin muotoihin.

TUTKIMUS JA TUTKIJANKOULUTUS

Yliopistollisen tutkimuksen tämän hetkisestä tilasta saadaan lisätietoa marraskuussa Suomen Akatemian julkistaessa katsauksensa tieteen tilasta ja tasosta Suomessa.

Suomen Akatemia käynnistää vuonna 2004 infrastruktuuriohjelman, jossa yliopistojen ja erityisesti syistä myös muiden organisaatioiden kansallisesti merkittäviä infrastruktuureja rahoitetaan noin 20 miljoonalla eurolla. Ohjelmassa rahoitetaan esimerkiksi tutkimuslaitteita ja -laitteistoja sekä niiden verkostoja, tieteellisiä kokoelmia, tietoaarkistoja, tietokantoja ja ohjelmistoja. Rahoitettavien infrastruktuurien on oltava strategisesti merkittäviä ja niiden on liityttävä tutkimukseen ja/tai tutkijankoulutukseen. Tutkijoiden sijaan hakijoina ovat yliopistot, tutkimuslaitokset tai muut taustaorganisaatiot. Suomen Akatemia päättää rahoituksesta alkuvuodesta 2004.

Tutkijakoulujärjestelmän alkaessa vuonna 1995 keskeisiksi tavoitteiksi asetettiin tutkijankoulutuksen laadun ja jatkokoulutuksen suunnitelmallisuuden lisääminen, jatko-opiskelun päätoimisuus, väitöskirjatyöhön käytettävän ajan lyhentäminen sekä sitä kautta väittelyiän alentaminen, tutkimusryhmien yhteistyön tehostaminen ja kansainvälisen koulutus- ja tutkimusyhteistyön lisääminen.

Näiden tavoitteiden on arvioitu toteutuneen varsin hyvin. Viimeksi Valtiontalouden tarkastusviraston tutkijakoulujen toimintaa koskevassa tarkastuskertomuksessa (56/2003) todetaan, että yliopistoissa toimivien tutkijakoulujen vaikuttavuus, toiminnan laatu ja saavutetut määrälliset ja ikätavoitteet on saavutettu hyvin, jopa erinomaisesti. Kertomus vahvistaa myös muissa arvioinneissa saatuja tuloksia siitä, että tutkijakoulut ovat kehittyneet dynaamiseksi osaksi koulutusjärjestelmäämme.

Euroopan opetusministereiden Berliinissä antaman julkilausuman mukaan Bolognan prosessiin on tarkoitus ottaa mukaan kahden syklin perustutkintojen lisäksi tohtorikoulutus kolmantena syklinä. Tämä kuvastaa tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen tärkeyttä korkeakoulutuksen laadun kannalta ja eurooppalaisen korkeakoulutuksen kilpailukyvyn kannalta yleisesti. Laadun nostamiseen pyritään myös tohtorikoulutuksen kansainvälistä verkostoitumista edistämällä.

PERUSKOULUTUS

Valmistautuminen uuteen tutkintorakenteeseen ja opintojen kehittäminen

Yliopistot ovat pääsääntöisesti hyvin valmistautuneita kaksiportaisen tutkintorakenteen käyttöönottoon lukuvuoden 2005-2006 alusta. Useimmissa yliopistoissa on käynnistynyt tutkintorakenteen muutoksen edellyttämä opetussuunnitelmien alakohtainen valmistelu. Samanaikaisesti yliopistoissa on käynnistynyt mittavia opetuksen ja opintojen ohjauksen kehittämishankkeita, joiden pohjana on opetusministeriön edellisenä vuonna edellyttämät perusopintojen ja -tutkintojen kehittämisstrategiat. Näyttää siltä, että useimmat yliopistot ovat ryhtyneet sellaisiin toimenpiteisiin, joiden voidaan arvioida johtavan opetuksen ja oppimisen parempaan laatuun ja tutkintojen suorittamisaikojen lyhentymiseen. Nyt toteutettavien toimenpiteiden vaikutus on nähtävissä muutaman vuoden kuluttua.

Keskeinen syy opintojen viivästymiseen on opiskelun tosiasiallinen osa-aikaisuus. Yli puolet yliopistojen tutkintoa suorittavista opiskeli osa-aikaisesti, kun mittarina on alle 20 opintoviikkoa vuoden aikana suorittaneet.

Joillakin aloilla, erityisesti humanistisella ja matemaattis-luonnontieteellisellä koulutusaloilla on tarpeen ryhtyä erityistoimenpiteisiin koulutuksen läpäisyn parantamiseksi ja opintoaikojen lyhentämiseksi. Syyt opintojen keskeyttämiseen ja viivästymiseen näillä kahdella suurella koulutusaloilla johtuvat hyvinkin erilaisista tekijöistä. Molemmille aloille on yhteistä se, että opiskelijat voivat hyödyntää niiden opetustarjontaa joko pyrkiessään muille aloille tai opiskellessaan ei-tutkintotavoitteisesti. Molemmilla koulutusaloilla opiskelijoiden suorittaminen tutkintojen laajuus ylittää huomattavasti tutkintojen asetuksen mukaisen laajuuden. Yliopistojen tulisi selvittää keinoja, joilla tämä ilmiö saataisiin parempaan hallintaan.

Opintojen kehittäminen opiskelijoiden valmistumista tukevaksi edellyttää, että yliopistot kiinnittävät entistä enemmän huomiota opetussuunnittelun johtamiseen, opetuksen kehittämisen jatkuvaan resurssointiin sekä opiskelijoiden arviointikäytäntöjen monipuolistamiseen. Opetusjärjestelyjä tulisi tehostaa siten, että aika, jolloin opetusta tosiasiallisesti annetaan pitenee sekä syys- että kevätlukukaudella. Opiskelijoilla pitäisi olla riittävät mahdollisuudet opintoihin myös kesällä. Lisäksi opetusta tulisi sijoittaa tasaisemmin koko viikolle.

Opiskelijavalinnat

Korkeakoulujen arviointineuvosto arvioi vuonna 2002 yliopistojen opiskelijavalinnat. Arvioinnissa kävi ilmi, että opiskelijavalintoja tulee voimakkaasti kehittää. Myös vuonna 2001 yliopistoissa laaditut opetuksen kehittämisstrategiat osoittivat, että valintoihin ei

osana opiskeluprosesseja ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Yliopistolaitoksen valintajärjestelmää on pidettävä varsin raskaana ja hajautettuna eikä se takaa hakijoille opintoihin nopeaa ja joustavaa sijoittumista. Eräillä koulutusaloilla opiskelijavalintoja on kuitenkin kehitetty varsin johdonmukaisesti.

Hallitusohjelman linjausten ja arvioinnin suositusten mukaisesti valintoja tulee lähivuosina kehittää siten, että opintoajat nopeutuvat ja siirtymäaika toiselta asteelta korkeakoulutukseen lyhenee selvästi nykyisestä 2-3 vuodesta. Tämä edellyttää, että valintajärjestelmää kevennetään sisällöllisesti ja toiminnallisesti mm. valintayhteistyötä lisäämällä, valintamenettelyjä keventämällä, valintayksiköitä karsimalla, ylioppilastutkinnon asemaa vahvistamalla, valintakoekirjallisuuden mekanistisuutta poistamalla sekä valintojen kustannustehokkuutta lisäämällä. Samalla samana vuonna toiselta asteelta yliopistokoulutukseen siirtyvien osuutta opintonsa aloittavista tulee lisätä. Myös opiskelijavalintojen strategista otetta osana yliopistojen toimintaa tulee vahvistaa. Aikuisten laajenevat opiskelumahdollisuudet tulee ottaa huomioon valintojen kehittämisessä. Lisäksi on selvitettävä mahdollisuudet siirtyä yliopistojen yhteisvalintajärjestelmään.

Kevään 2003 tulosneuvotteluissa yliopistojen kanssa on sovittu opiskelijavalintojen kehittämiseen liittyvistä tavoitteista sekä opiskelijavalintojen kehittämisstrategioiden laatimisesta vuoden 2003 loppuun mennessä. Lisäksi opiskelijavalintojen yhteistyömahdollisuuksia selvittämään on asetettu selvitysmies Sakari Ahola tarkoituksena luoda yliopistoihin soveltuva valintayhteistyömalli. Selvityksen määräaika on 27.2.2004.

Opetusministeriö tulee laatimaan yliopistojen kehittämisstrategioiden, opiskelijavalintojen valintayhteistyötä koskevan selvityksen sekä arvioinnin suositusten pohjalta toimenpideohjelman tarvittavien uudistustoimien käynnistämiseksi.

AVOIN YLIOPISTO-OPETUS JA TÄYDENNYSKOULUTUS

Avoimen yliopiston opintojen perusteella tutkinto-opiskelijaksi valittujen tavoite toteutui noin 70 %:sesti. Avoimen väylä näyttää toimivan useissa yliopistoissa varsin hyvin, kun taas muutamat suuret avoimen opetuksen järjestäjät ovat vielä kaukana tavoitteestaan. Kun näiden suurten avoimen opetuksen järjestäjien väylätavoitteet ovat myös vaatimattomat verrattuna opetuksen volyyymiin, korostuu niiden aliedustus edelleen. Suurimpana yksittäisenä syynä näissä heikkoveitoisissa väylissä näyttää olevan vaadittavien aineopintojen niukka tarjonta. Suurimmat koulutusalat väylän suhteen ovat kasvatustieteellinen, yhteiskuntatieteellinen ja kauppatieteellinen. Suhteutettuna tarjotun avoimen opetuksen volyyymiin, kärkeen nousevat teknistieteellinen, oikeustieteellinen ja teologinen koulutusala.

Yliopistot ovat tehneet runsaasti toimenpiteitä täydennyskoulutustoiminnan rakenteiden tervehdyttämiseksi, siihen liittyvän kustannuslaskennan kehittämiseksi ja toiminnan saattamiseksi muutoinkin vastaamaan maksuperustelain vaatimuksia. Yliopistojen toimenpiteet ovat heijastuneet myös täydennyskoulutustarjonnan painotuksiin, joista opetusministeriöllä tulee olemaan aiempaa parempi kuva vuonna 2003 tarkentuvan seurannan pohjalta.

YHTEISKUNNALLISET TEHTÄVÄT

Yliopistojen yhteiskunnallinen palvelutehtävä ja alueellinen kehittäminen on huomioitu monin tavoin yliopistojen tulossopimusten tavoitteissa ja määrärahoissa. Opetusministeriö on lisäksi valmistellut yliopistolakiin muutosta, jonka mukaan tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Yliopistojen tulee edelleen jatkaa tutkimustulosten hyödyntämiseen liittyvien palveluiden kehittämistä ottaen huomioon valmisteilla oleva korkeakoulukeksintölaki.

Opetusministeriö jatkaa hallitusohjelman mukaisesti kuuden yliopistokeskuksen (Pori, Kajaani, Mikkeli, Lahti, Kokkola ja Seinäjoki) toiminnan kehittämistä. Yliopistokeskustoiminnan tavoitteena on tehostaa näiden paikkakuntien yliopistoyksiköiden yhteistyötä ja aluevaikutuksia kokoamalla olemassa olevaa toimintaa opiskelijoiden ja alueen näkökulmasta yhteisen sateenvarjon alle. Toiminnasta vastaavat emoyliopistot, joiden kautta myös rahoitus kanavoituu. Rahoituksessa suositaan yhteisrahoitteista toimintamallia alueen muiden toimijoiden kanssa. Yliopistokeskusten kehittämisessä tulee kiinnittää erityistä huomiota hallinnon ja rahoituskäytäntöjen asianmukaisuuteen. Yliopistojen yhteistä koulutustarjontaa tulee laajentaa ja hyödyntää uuden kaksiportaisen tutkintorakenteen tarjoamia mahdollisuuksia. Opetus tulee järjestää siten, että opiskelijoilla on mahdollisuus hyödyntää yliopistokeskuksen koko tarjontaa.

Uuteen aluekehittämislakiin liittyen maakunnat valmistelevat maakuntaohjelmia ja niihin liittyviä toteuttamissuunnitelmia. Suunnitelmien realistisuuden parantamiseksi yliopistojen ja alueen välistä vuorovaikutusta tulee kehittää. Maakuntaohjelmien hankkeet koskevat yliopistojen osalta pääosin rakennerahastohankkeita, joita tulossopimusten rakennerahastoliite osaltaan täsmentää. Maakuntaohjelmissa ja toteuttamissuunnitelmissa mahdollisesti esitettyihin muihin yliopistohankkeisiin opetusministeriö ottaa kantaa tulosneuvotteluissa edellyttäen, että asianomaiset yliopistot niitä esittävät.

Yliopistokoulutuksen volyymia ei ole tarkoitus laajentaa. Tämä asettaa voimakkaita rajoituksia alueilta esitetuille koulutuslaajennuksille. Mikäli yliopistot aikovat laajentaa toimintaansa, niin niiden tulee toteuttaa se pääsääntöisesti uudelleen suuntaamisen ja rakenteellisen kehittämisen avulla.

TILINPÄÄTÖKSEN JA MUIDEN TULOKSELLISUUSRAPORTTIEN LAATU

Yliopistojen tilinpäätöksessä on käsitelty tulosalueittain kattavasti yliopistolle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Asiakirjoihin on sisällytetty laadullisen arvion lisäksi myös määrällistä kehitystä ja vaikutusta kuvaavia indikaattoreita. Vain muutama yliopisto on arvioinut syitä tavoitetaso mahdollisiin alituksiin. Keskeisiä arviointihankkeita on käsitelty, joskin näiden osalta keskeisimmät arviointitulokset ja niiden pohjalta päätetyt jatkotoimenpiteet ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Henkisten voimavarojen hallintaa ja kehittämistä koskevat toimenpiteet on monen yliopiston kohdalla kerrottu hyvin suppeasti, vaikka konkreettisia toimenpiteitä olisi muun raportoinnin perusteella tehty runsaasti.

Kaikkien yliopistojen on huolehdittava tuotettujen tilinpäätöstietojen ohella myös KOTA - tietokantaan toimitettujen tietojen luotettavuudesta. Yliopistot ovat pääsääntöisesti toimittaneet annettuja määräaikoja noudattaen KOTA -tietokantaan pyydyt tiedot.

Opetusministeriö on yhdessä yliopistojen kanssa kehittämässä KOTA -tietokantaa siten, että suunnittelu- ja seurantatiedot ovat entistä paremmin dokumentoitu ja joustavasti eri osapuolten käytettävissä.

Eduskunnalle on syyskuussa 2003 jätetty esitys laiksi valtion talousarviosta annetun lain muuttamiseksi. Esitykseen sisältyy lukuisia muutoksia ministeriön ja yliopistojen toiminta- ja taloussuunnitteluun, laskentatoimeen sekä tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen sisältöön. Säännöksiä sovellettaisiin ehdotuksen mukaisesti vuotta 2005 koskevaan suunnitteluun ja tilinpäätösraportointiin, mihin yliopistojen tulee osaltaan varautua.

Kustannuslaskennan kehittäminen

Valtiontalouden tarkastusviraston yliopistoissa suorittamien vuotta 2002 koskevien tilintarkastusten mukaan yliopistojen tuloksellisuuden kuvauksen taloudellisuus-, tuottavuus-, kustannus- ja suoritustiedot ovat pääosin riittäviä ja niiden perustana oleva laskentatoimi asianmukaisesti hoidettu. Useita yliopistoja on kuitenkin toistuvasti huomautettu maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmien epäluotettavuudesta. Huomautukset ovat liittyneet lähinnä kattavien työnseurantajärjestelmien puuttumiseen sekä yhteiskustannusten laskentaperusteiden epämääräisyyteen.

Opetusministeriö on jo vuotta 2001 koskeneessa palautteessaan yliopistoille edellyttänyt luotettavien työajanseurantajärjestelmien käyttöönottoa maksullisessa palvelutoiminnassa. Keväällä 2003 käytyjen tulosneuvottelujen yhteydessä yliopistot selvittivät toimenpiteitään työajanseurantajärjestelmien kehittämiseksi. Vain osalla yliopistoja toimenpiteitä voidaan pitää tyydyttävänä. Kustannuslaskennan muun kehittämisen ohella suositellaan edelleen erityisten projektinhallintajärjestelmien laajempaa käyttöönottoa niin, että yliopistoissa hallitaan toteutettavat projektit ja niiden talous. Ulkopuolisella rahoituksella toteutettavalle toiminnalle tulee kohdistaa aiheuttamisperiaatteen mukaiset tila- ja yleiskustannukset.

Valtion tilinpäätösuudistusta käsitellyt työryhmä on muistiossaan (VM 2/2003) tehnyt useita raportoinnin kehittämistä koskevia ehdotuksia. Samoin yhteisrahoitteista toimintaa selvittänyt työryhmä (muistio VM 19/2003) pitää talousarviomenettelyjä koskevien ehdotustensa toteutumisen edellytyksenä kehittyneitä työajan seurannan sisältävää kustannuslaskentaa. Työryhmä esittää myös yhteisrahoitteisen toiminnan raportoinnin lähentämistä maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmaan. Euroopan unionin rakenne- ja tutkimusrahoituksen seurannassa tulevat vaatimukset raportoinnin osalta kasvamaan.

Edellä olevan johdosta maksulliseen toimintaan ja muuhun täydentävään rahoitukseen liittyvissä hankkeissa on kaikkien yliopistojen otettava käyttöön työajanseurantajärjestelmät. Järjestelmien tulee olla sellaiset, että ne antavat rahoittajille sekä talousarvion toteutumisen seurantaan varten riittävät ja luotettavat tiedot toiminnan todellisista kustannuksista. Myös perustoimintaan liittyviä laskentamenetelmiä tulee edelleen kehittää ja tarkentaa siten, että mahdollisimman suuri osuus kustannuksista voidaan kohdentaa tulosalueille. On suositeltavaa, että yliopistot tekevät kehittämistoimissa yhteistyötä mahdollisimman yhtenevien käytäntöjen aikaansaamiseksi. Samalla voidaan hakea hyviä malleja niistä yliopistoista, joissa näitä järjestelmiä on jo kehitetty.

Opetusministeriö pyytää yliopistoja lähettämään vuonna 2004 käytäviä tulosneuvotteluja koskevan aineiston yhteydessä (15.2.2004 mennessä) ministeriöön kuvauksen niistä toimenpiteistä joita on tehty, meneillään tai joita on suunniteltu toteutettaviksi maksulliseen ja muuhun hanketoimintaan liittyvän kustannuslaskennan, erityisesti työajanseurannan, kehittämiseksi. Selvitysten perusteella arvioidaan lisätoimenpiteiden tarve.

Opetusministeriön palaute Helsingin yliopiston toiminnasta vuonna 2002

Tilinpäätöksen ja muiden tuloksellisuusraporttien laatu

Tilinpäätöksessä on käsitelty tulosalueittain kattavasti yliopistolle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Asiakirja on selkeä sisältäen laadullisen arvion lisäksi myös määrällistä kehitystä ja vaikutusta kuvaavia indikaattoreita. Yliopisto olisi voinut hieman laajemmin arvioida syitä tavoitetason mahdollisiin alituksiin. Yliopisto on käsitellyt melko yksityiskohtaisesti tärkeää koulutuksen ja tutkimuksen arviointihanketta. Myös muita keskeisiä arviointihankkeita on käsitelty, joskin näiden osalta keskeisimmät arviointitulokset ja niiden pohjalta päätetyt jatkotoimenpiteet ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Asiakirjassa on käsitelty varsin laajasti myös henkisten voimavarojen hallintaa ja kehittämistä. Yliopisto on toimittanut annettuja määräaikoja noudattaen KOTA -tietokantaan pyydytetyt tiedot. Sen sijaan Tilastokeskuksen tiedonkeruiden osalta annettuja määräaikoja ei ole noudatettu. Tästä aiheutuu ylimääräinen viive Tilastokeskuksen tietojen julkistamiseen, mikä on heikentämässä mahdollisuuksia hyödyntää ajantasaista tilastoa koulutus- ja tutkimuspoliittisessa päätöksenteossa ja tulosneuvottelujen tausta-aineistona.

Valtiontalouden tarkastusviraston vuositilintarkastuksessa on todettu, että

- tilinpäätöslaskelmat ja tilinpäätöslaskelmien liitteenä esitetyt tiedot on laadittu säännösten mukaisesti.
- tilinpäätösassiakirjassa on esitetty tilinpäätöslaskelmien tarkastelu talousarvioasetuksen mukaisesti.
- tuloksellisuuden kuvauksessa esitetyt taloudellisuus-, tuottavuus-, kustannus- ja suoritettiedot ovat luotettavia ja riittäviä.
- kustannusvastaavuuslaskelmien voidaan katsoa antavan luotettavan kuvan kannattavuudesta, vaikka laskelmiin on sisältynyt osin virheellisiä menettelyjä.
- hankintatoimen tarkastuksen yhteydessä on tullut esiin virheellisiä menettelyjä hankintojen suorittamisen eri vaiheissa.
- omaisuuden turvaamista koskevissa tarkastuksissa ja niitä koskevassa ohjeistuksessa ilmeni puutteita.

Arvio tavoitteiden toteutumisesta

Yliopiston toiminnan tuloksellisuus on otettu huomioon esitettäessä vuodelle 2003 tuloksellisuuden perusteella määräytyvää rahoitusta tutkimuksen huippuyksiköiden, koulutuksen laatuysiköiden, aikuiskoulutuksen laatuyltiopiston, Suomen Akatemian rahoituksen, muun ulkopuolisen tutkimusrahoituksen ja työllistymisen perusteella.

	Tavoite		Toteutuma		
	01 - 03	04-06	00-02	-02	-01
Maisterit	2 380	2 500	2 316	2 274	2 307
- näistä aineenopettajia		381			
Uudet opiskelijat		4 200			
Tohtorit	364	396	368	352	362
Kv -vaihto	1 000	1 100	722	745	699
Avoin, opiskelijat	6 000	4500	3 882	3 893	3 809
Väylä	70	250	73	62	69
Kannattavuustav. (1000 €)	3 000	1 893			

Yliopiston strategiatyön pohjalta on käynnistetty runsaasti konkreettisia toimenpiteitä, jotka tukevat valtakunnallisten koulutus- ja tutkimuspoliittisten tavoitteiden toteutumista.

Yliopisto saavutti ylempien korkeakoulututkintojen ja tohtorin tutkintojen tavoitteensa. Koulutusaloittain tarkastellen ylempien korkeakoulututkintojen tavoitteesta (3v ka.) jäätiin selkeästi teologisella, luonnontieteellisellä, maatalous-metsätieteellisellä ja hammaslääketieteellisellä koulutusosalalla. Näillä ja humanistisella koulutusosalalla on kiinnitettävä huomiota opintojen läpäisyn tehostamiseen ja tutkintojen suorittamisaikojen lyhentämiseen. Opiskelijoista 61% suoritti alle 20 opintoviikkoa, joten osa-aikaisten opiskelijoiden määrä on selkeästi valtakunnallista keskiarvoa korkeampia. Yliopistossa on meneillään paljon toimia opetuksen ja oppimisen kehittämiseksi.

Tohtorin tutkintotavoitteet saavutettiin useimmilla koulutusaloilla tai päästiin ainakin niiden tuntumaan. Selkeästi tavoitteesta jäätiin kuitenkin luonnontieteellisellä, oikeustieteellisellä ja psykologian koulutusaloilla, mikä on vaikuttanut myös seuraavan kauden tavoitteenasetteluun. Hyvän pohjan tuleville vuosille antaa yliopistossa tutkimusedellytysten vahvistamiseksi tehdyt rakenteellisen kehittämisen toimet. Avoimen väylän tavoite saavutettiin, mutta yliopisto joutuu tekemään erityistoimenpiteitä saavuttaakseen uuden aiempaa haastavamman tavoitteen. Kansainvälisen opiskelijavaihdon ja avoimen yliopiston opiskelijoiden osalta yliopistolla riittää haasteita vielä seuraavillekin vuosille. Korkean laadun turvaamisen kannalta on tärkeää laatutyö, jota yliopisto on vienyt aktiivisesti eteenpäin.

Varsinaista budjettirahoitusta täydentävän rahoituksen määrä lisääntyi edellisestä vuodesta. Kokonaisrahoituksesta tämän osuus oli 39%. Yliopistossa harjoitetun tutkimuksen tasoa kuvastaa osaltaan se, että yliopiston Suomen Akatemialta saama rahoitus on yli kolmasosa yliopistoihin kohdennetuista määrärahoista. Yliopiston siirtomäärärahojen määrä yhdessä lisääntyvien toimintamenojen kanssa mahdollistaa toiminnan edelleen kehittämisen.

Lisäselvitykset ja kehittämis ehdotukset

Valtiontalouden tarkastusvirasto on edellyttänyt 15.8.2003 mennessä ilmoitusta mihin toimenpiteisiin yliopisto on ryhtynyt maksullisen toiminnan vuosituloksen luotettavuuden sekä hankintatoimen sisäisen valvonnan varmistamiseksi. Toimenpiteistä tulee informoida myös opetusministeriötä ja yliopiston tulee varautua asian ottamiseen esille keskustelulukusymyksenä vuoden 2004 kevään tulosneuvotteluissa.